

SPIS OBYWATELI NIEMIECKICH STRACONYCH W LATACH 1942-1944 NA PODSTAWIE WYROKÓW SĄDÓW NIEMIECKICH

Po upływie 70 lat od wybuchu II wojny światowej wciąż odkrywane są nowe fakty dotyczące historii okupacji niemieckiej. Nie mają one w większości przypadków przełomowego znaczenia, zmieniającego w sposób diametralny dotychczasową wiedzę o okresie 1939-1945. Mogą stanowić jednak cenne uzupełnienie pozwalające spojrzeć na problematykę okupacji z innej perspektywy. Takim wąskim wycinkiem historii okupacyjnego Poznania jest sprawa masowej mogiły, w której spoczywają obywatele niemieccy straceni w latach 1942-1944 na podstawie wyroków niemieckiego sądu. Nie odnaleziono dokumentów sądowych. Mogiła zlokalizowana była pierwotnie na cmentarzu ewangelickiej parafii Św. Pawła¹ w Poznaniu przy ul. Grunwaldzkiej, w południowej części. Groby były nieoznaczone, w księdze cmentarnej osoby te miały wpis *an der Mauer* – „przy murze”. Dokumentacja cmentarza jest przechowywana obecnie w Archiwum Państwowym w Poznaniu². Z kolei w Archiwum Uniwersum Spółdzielni Pracy w Poznaniu przy ul. Woźnej oraz w zbiorach Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk zachowały się dokumenty pozwalający na poznanie wycinka tej historii. Według dokumentów, przyczyną zgonu tychże osób był *Urteilsvollstreckung* – czyli wykonanie wyroku. Zwłoki były chowane w trumnach z uciętymi głowami złożonymi pomiędzy nogami. Wiosną 1952 r. cmentarz ewangelicki Św. Pawła zlikwidowano, a zwłoki 69 straconych przeniesiono na Cmentarz Komunalny nr 2 na poznańskim Junikowie. Spoczywają tam do dziś w nieoznaczonym miejscu. W Uniwersum Spółdzielni Pracy w Poznaniu zachowała się imienna lista pochowanych osób sporządzona dla potrzeb ekshumacji. Z kolei w Bibliotece Kórnickiej PAN³ są dwa pisma z dnia 14 VI 1965 r. od Zarządu Okręgowego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (ZBoWiD) w Poznaniu – jedno do Zarządu Oddziału Powiatowego ZBoWiD w Toruniu (L. dz. 3368/SO/65), drugie do Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu (L. dz. 3369/SO/65) dotyczące próby wyjaśnienia polsko brzmiących nazwisk na liście straconych. Nie udało się odnaleźć żadnych innych śladów lub dokumentów. Na liście są wojskowi różnych formacji armii niemieckiej, jak i *Schutzpolizei* (*Schupo*) – Policji Ochronnej, części *Ordnungspolizei* (Policja Porządkowa *OrPo*), cywile. Zaprezentowana poniżej lista jest publikowana po raz pierwszy, poprawiono w niej błędy w nazwach stopni, miejsc geograficznych, przy których dodano aktualne, polskie nazwy, połączono dane z księgi cmentarnej i wykazu ekshumacyjnego. Stan wiedzy na ten temat nie pozwala na wyciągnięcie daleko idących wniosków i rozwinięcie tematu. Może być jednak przyczynkiem do dalszych, ewentualnych poszukiwań czy badań.

LUKASZ JASTRZĄB

← Poznań

¹ Szerzej o parafii ewangelickiej w Poznaniu patrz: J. Domaśłowski, *Kościół Ewangelicko-Augsburski w Poznaniu i w Zachodniej Wielkopolsce w latach 1919-2005*, Parafia Ewangelicko-Augsburska w Poznaniu, Poznań 2005.

² Archiwum Państwowe w Poznaniu, zespół 1269 Gmina Ewangelicka św. Pawła w Poznaniu, sygn. 21, Księga cmentarza III, b. cmentarza ewgl. św. Pawła przy ul. Grunwaldzkiej za czas od 1.1.1919 do 22.1.1945.

³ Biblioteka Kórnicka PAN, spuścizna Ludwika Gomolca, materiały nieosygnowane, niepaginowane, spakowane w 6 tymczasowych paczkach.

Lp.	Nazwisko i imię	Stopień/Zawód	Data urodzenia	Data śmierci	Miejsce zamieszkania/ Miejsce służby	Data pogrzebu	Pozycja w księdze cmentarza ewangelickiego	Strona w księdze cmentarza ewangelickiego	Pozycja w księdze Cmentarza Komunalnego nr 2 Poznań Junikowo
1	Baumeister Max	b. d.	15.05.1915	17.09.1942	Händler, Posen Raczynskistrasse 12 W. 7 [handlarz, Poznań, ul. Edwarda Raczynskiego 12 m 7]	19.09.1942	580/1942	216-217	2631
2	Becker Karl	Flieger	25.03.1921	30.04.1943	Gross Born (Borne Sulinowo)	3.05.1943	302/1943	270-271	2621
3	Berghof Alex	Schütze	9.06.1921	17.03.1944	b. d.	21.03.1944	282/1944	360-361	2569
4	Biaschke Ernst	Pionier	7.12.1910	14.03.1944	b. d.	18.03.1944	277/1944	360-361	2568
5	Böhmert Willi	Oberkraftfahrer	10.07.1901	28.05.1943	Posen (Poznań)	1.06.1943	367/1943	276-277	2609
6	Bösel Hermann	Soldat	28.02.1915	28.03.1944	b. d.	31.03.1944	320/1944	364-365	2575
7	Bronsch Ewald	Schütze	11.04.1920	21.01.1944	b. d.	25.01.1944	90/1944	340-341	2581
8	Brüning Hans	Pflichtiger	3.02.1901	22.02.1944	b. d.	26.02.1944	195/1944	352-353	2585
9	Burant Leo	Schütze	23.03.1918	17.12.1943	b. d.	20.12.1943	871/1943	328-329	2577
10	Collin Walter	Kanonier	13.10.1910	25.08.1943	Kossow [Mecklenburg-Vorpommern]	28.08.1943	588/1943	298-299	2600
11	Damme Franz	Reiter	22.07.1922	28.03.1944	b. d.	31.03.1944	317/1944	364-365	2572
12	Daniel Kurt	Kanonier	21.08.1922	30.04.1943	Westfälenhof (Kłomino)	3.05.1943	303/1943	270-271	2622
13	Demel Josef	Gefreiter	3.06.1909	20.10.1943	Pasewalk [Mecklenburg-Vorpommern]	23.10.1943	726/1943	312-313	2590

14	Divigo Karl	Schütze	28.12.1914	25.05.1943	Mannheim [Baden-Württemberg]	29.05.1943	364/1943	276-277	2626
15	Dorna Albert	Reiter	14.04.1924	20.10.1943	Stolp (Szupsk)	23.10.1943	725/1943	312-313	2589
16	Ewald Willi	Gefreiter	12.02.1920	3.03.1944	b. d.	7.03.1944	226/1944	354-355	2586
17	Fähnich Stefan	Wehrpflichtiger	2.12.1909	16.06.1943	Samter (Szamoty)	18.06.1943	418/1943	282-283	2611
18	Garz Ernest	Schütze	24.03.1923	28.05.1943	Kolberg (Kolobrzeg)	29.05.1943	365/1943	276-277	2607
19	Grauwinkel Alfred	Oberschütze	13.07.1908	20.07.1943	b. d.	23.07.1943	498/1943	290-291	2597
20	Grothe Heinrich	Grenadier	19.12.1911	15.10.1943	Grandenz (Grudziądz)	18.10.1943	712/1943	312-313	2588
21	Habet Franz	Schütze	10.04.1921	3.05.1943	Withan [?]	4.05.1943	305/1943	270-271	2624
22	Hafischek Helmut	Gefreiter	15.01.1921	19.11.1943	b. d.	23.11.1943	808/1943	320-321	2594
23	Hoffmüller Werner	Schütze	4.01.1920	22.02.1944	b. d.	26.02.1944	194/1944	350-351	2584
24	Huber Otto	Wachmeister Schupo	1921	21.02.1942	Polizei Schützen Regiment 2 13 Kompanie	24.02.1942	115/1942	170-171	2627
25	Hülsmann Ernst Josef	Oberwachtmeister der Schutzpolizei	16.12.1914	6.07.1942	Litzmannstadt (Łódź) Reserve 132 Polizei Batalion	6.07.1942	400+/1942	198-199	2630
26	Iwandkowski Heinz	Grenadier	12.01.1920	28.04.1943	b. d.	29.04.1943	292/1943	270-271	2620
27	Jodwig Fritz	Schütze	5.04.1919	23.09.1943	Pasewalk [Mecklenburg-Vorpommern]	24.09.1943	656/1943	306-307	2604
28	Kalbk Rudolf	Schütze	31.03.1925	21.03.1944	b. d.	23.03.1944	289/1944	360-361	2570
29	Kaminski Karl	Schütze	4.07.1909	3.05.1943	b. d.	4.05.1943	304/1943	270-271	2623
30	Kattanek Erich	Kanonier	7.05.1919	2.07.1943	b. d.	5.07.1943	486/1943	288-289	2615
31	Keller Walter	Grenadier	30.01.1914	28.03.1944	b. d.	31.03.1944	319/1944	364-365	2574

32	Köhna Felix Krammer Karl	Schütze	25.05.1919	9.04.1943	b. d.	14.04.1943	256/1943	266-267	2635
33	Krause Rudolf	Gefreiter	18.06.1922	30.11.1943	b. d.	3.12.1943	828/1943	322-323	2596
34	Kremer Karl	Soldat	28.11.1920	10.08.1943	Brandenburg an der Havel	13.08.1943	553/1943	296-297	2598
35	Kretuhman Heinz Rudolf	Grenadier	24.11.1918	23.07.1943	Aschaffenburg [Bayern]	27.07.1943	507/1943	290-291	2598
36	Kröpl Adalbert	Kraftfahrer [kierowca] Oberwachmeister der Schupo	3.03.1911	8.09.1943	Stettin (Szczecin)	11.09.1943	623/1943	302-303	2602
37	Kwiatkowski Apolinary	b. d.	1914	21.02.1942	Schutzpolizei Diemtadt. Żychlin Kreis Kutno	24.02.1942	116/1942	170-171	2628
38	Lubecki Johan	Schütze	20.04.1922	9.04.1943	Grandenz (Grudziądz)	9.09.1943	684/1943	308-309	2587
39	Müller Albert	Soldat	8.07.1921	5.05.1942	b. d.	15.04.1943	258/1943	266-267	2636 [?]
40	Müller Josef	Schütze	20.10.1921	2508.1943	Fliegerhorst Posen L. G. P. A. Pos. 11 Ja. Augsburg [Bayern]	8.05.1942	279/1942	186-187	2629
41	Pestka Josef	Bahnarbeiter [robotnik kolejowy]	7.01.1917	14.07.1943	b. d.	15.07.1943	487/1943	288-289	2616
42	Pfandke Ziegfrid	Kanonier	27.06.1923	23.09.1943	Köslin (Koszalin)	27.09.1943	657/1943	306-307	2605
43	Pluchowski Bruno	Schütze	3.06.1911	9.04.1943	b. d.	15.04.1943	257/1943	266-267	2617
44	Präger Emil	Flieger	11.07.1921	14.01.1944	b. d.	18.01.1944	60/1944	338-339	2579
45	Prost Gerhard	Kanonier	28.01.1919	23.09.1943	Kolberg (Kolobrzeg)	27.09.1943	658/1943	306-307	2606
46	Radewald Werner	Gefreiter	21.07.1907	10.06.1943	b. d.	11.06.1943	393/1943	280-281	2610
47	Reimann Leo	b. d.	308.1912	10.06.1943	Briesen (Wąbrzeźno) Danzigerstrasse 11a	12.06.1943	420/1943	282-283	2613

49	Rietz Fiedrich	Jäger	28.10.1924	14.01.1944	b. d.	18.01.1944	61/1944	338-339	2580
50	Rudaków Aleksander	Kanonier	4.02.1924	19.11.1943	b. d.	23.11.1943	807/1943	320-321	2593
51	Schädel Herbert	Wachmeister der Schutzpolizei	14.04.1910	10.04.1943	Litzmannstadt (Łódź) 2 Polizei Kompanie	10.04.1943	254/1943	266-267	2633
52	Schauze Hems Otto	Grenadier	2.05.1921	19.11.1943	b. d.	23.11.1943	809/1943	320-321	2595
53	Schieder Hans	Oberschätze	4.11.1906	14.04.1943	b. d.	16.04.1943	267/1943	266-267	2618
54	Schramm Adolf	Schütze	17.04.1915	28.05.1943	Wollstein (Wolsztyn)	1.06.1943	366/1943	276-277	2608
55	Schröder Waldemar	b. d.	9.07.1914	15.12.1942	Leslau (Włocławek) Waldstrasse 24	17.12.1942	785/1942	238-239	2632
56	Schuchardt Kurt	Gefreiter	18.06.1914	17.06.1943	b. d.	19.06.1943	419/1943	282-283	2612
57	Silakowski Mario	b. d.	5.12.1922	18.01.1944	Thorn (Toruń) An der Backe 17	27.01.1944	102/1944	342-343	2582
58	Sonnenburg Willi	Soldat	6.07.1923	16.11.1943	b. d.	19.11.1943	802/1943	320-321	2591
59	Sprus Gerhard	Gefreiter	108.1919	22.02.1944	b. d.	26.02.1944	193/1944	350-351	2583
60	Szczoch Johan	Pflichtiger	23.03.1904	16.11.1943	b. d.	19.11.1943	803/1943	320-321	2592
61	Toepel Marcel	Grenadier	16.04.1920	3.03.1944	b. d.	7.03.1944	227/1944	354-355	2567
62	Tschechne Wiktor	Oberkanonier	8.03.1900	28.03.1944	b. d.	31.03.1944	318/1944	364-365	2573
63	Wartmann Ernst Rudolf	Kanonier	24.05.1922	21.09.1943	Posen (Poznań) Königsplatz 10/8	24.09.1943	648/1943	304-305	2603
64	Weber Kurt	Flieger	23.02.1911	8.01.1944	b. d.	11.01.1944	21/1944	334-335	2578
65	Wiessner Peter	Obergrenadier	25.09.1919	19.04.1943	b. d.	21.04.1943	275/1943	268-269	2619

66	Witt Friedrich	Schütze	25.02.1924	28.03.1944	b. d.	31.03.1944	316/1944	364-365	2571
67	Zeller Philip	Gefreiter	2.10.1919	25.06.1943	Belgard (Bialogard)	28.06.1943	449/1943	284-285	2614
68	Ziemann Bruno	Grenadier	6.01.1913	10.05.1943	Kalisch (Kalisz)	b. d.	b. d.	b. d.	2625
69	Żywiecki Kazimir	Schütze	7.01.1920	9.04.1943	b. d.	14.04.1943	255/1943	266-267	2634

Źródło: Archiwum Państwowe w Poznaniu, zespół 1269 Gmina Ewangelicka św. Pawła w Poznaniu, sygn. 21, Księga cmentarza III, b. cmentarza ewgj. św. Pawła przy ul. Grunwaldzkiej za czas od 1.1.1919 do 22.1.1945; Archiwum Uniwersum Spółdzielni Pracy w Poznaniu przy ul. Woźnej; Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku – spuścizna Ludwika Gornolca [materiały nieosygnowane, niepaginowane].